

SUOMEN PUNAISEN RISTIN LAUSUNTO

20.5.2026

Ulkoasiainvaliokunnalle

Suomen Punaisen Ristin lausunto Valtioneuvoston ajankohtaisselonteosta ulko- ja turvallisuuspoliittisen toimintaympäristön muutoksesta (VNS 2/2026 vp)

Suomen Punainen Risti kiittää mahdollisuudesta lausua ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon päivityksestä.

Keskeiset huomiomme ovat:

- On hyvä, että ajankohtaisselonteossa Suomi yksiselitteisesti sitoutuu ulko- ja turvallisuuspolitiikassaan korostamaan kansainvälistä oikeutta, monenvälisyyttä, varautumista sekä laaja-alaista turvallisuuskäsitystä.
- Suomen tulee paitsi puolustaa humanitaarista oikeutta yleisesti, myös **peräänkuuluttaa sen noudattamista käytännössä ja toimia konkreettisesti** kansainvälisen oikeuden velvoitteiden puolustamiseksi.
- humanitaarisen oikeuden lisäksi tulee puolustaa **humanitaarisia periaatteita** – inhimillisyyttä, puolueettomuutta, riippumattomuutta ja tasapuolisuutta
- Suomen tulee edistää johdonmukaisesti **siviilien suojelua, humanitaaristen toimijoiden turvallisuutta** sekä toimia, joilla humanitaarisen oikeuden loukkauksia ehkäistään ja käsitellään tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti
- Suomen tulee varmistaa, että **pakotteita koskeva sääntely** ei estä tai viivästyä elintärkeää apua, vaan että niihin myönnetyt **humanitaariset poikkeukset** ovat riittäviä ja toimivia kaikissa konteksteissa.
- Suomen tulee edistää ennakoivaa aseita koskevaa kansainvälistä sääntelyä, riskien vähentämistä ja vastuullisuutta sekä **tarkastella asejärjestelmiä ja asevientä** myös niiden inhimillisten seurausten näkökulmasta.

Suomen Punainen Risti on viranomaisia tukeva julkisoikeudellinen yhdistys, jonka oikeudellisesta erityisasemasta on Suomessa säädetty lailla (238/2000) sekä sen nojalla annetulla tasavallan presidentin asetuksella (827/2017). Suomen Punaisen Ristin tehtävänä on tukea ja avustaa maan viranomaisia niin rauhan kuin sodan ja aseellisten selkkausten aikana ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi. Kansainvälisesti Punaisen Ristin erityisasema perustuu sodan uhrien suojelemiseksi solmittuihin neljään Geneven yleissopimukseen vuodelta 1949 ja niitä täydentäviin lisäpöytäkirjoihin. Kansainvälinen yhteisö on valtuuttanut Punaisen Ristin kehittämään ja valvomaan kansainvälistä humanitaarista oikeutta (sodan oikeussääntöjä).

Kansainvälisen sääntöpohjaisen järjestelmän ja humanitaaristen periaatteiden puolustaminen

Selonteossa todetaan, että ”konfliktitilanteissa korostuu vahvasti tarve puolustaa kansainvälisen humanitaarisen oikeuden velvoitteita” (s. 20). Suomen tulee paitsi puolustaa humanitaarista oikeutta yleisesti, myös vaatia sen noudattamista käytännössä. Tilanteessa, jossa siviileihin, terveydenhuoltoon ja avustustyöntekijöihin kohdistuvat hyökkäykset ovat yleistyneet useissa konflikteissa, tarvitaan konkreettisia osoituksia siitä, että rikkomukset johtavat myös seurauksiin.

SUOMEN PUNAISEN RISTIN LAUSUNTO

20.5.2026

Suomen tulee edistää johdonmukaisesti siviilien suojelua, humanitaaristen toimijoiden turvallisuutta sekä toimia, joilla humanitaarisen oikeuden loukkauksia ehkäistään ja käsitellään tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti.

On tärkeää tunnistaa ne konkreettiset keinot ja toimijat, joiden avulla selonteossakin esitettyjä linjauksia käytännössä edistetään, erityisesti kansainvälisen sääntöpohjaisen järjestelmän sekä kansainvälisen oikeuden – ja humanitaarisen oikeuden – puolustamisessa ja vahvistamisessa.

Kaikissa maailman konflikteissa toimiva Punaisen Ristin kansainvälinen komitea (ICRC) on viimeaikaisten konfliktien kokemusten perusteella vedonnut valtioihin, että ne puolustaisivat ihmisyyttä viidellä eri tavalla:

1. periaatteellisen humanitaarisen toiminnan turvaaminen
2. humanitaarisen oikeuden kunnioittaminen sekä sen noudattamisen varmistaminen myös liittolaisten osalta
3. epäinhimillistävän retoriikan vastustaminen
4. humanitaaristen avustustyöntekijöiden ja terveydenhuollon henkilöstön suojeleminen
5. rauhan ja globaalin yhteisvastuullisuuden edistäminen konfliktien ehkäisyn ja rauhanvälityksen keinoin

Suomen Punainen Risti katsoo, että edellä mainitut toimet ovat linjassa ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon sekä sen ajankohtaistarkastuksen priorisointien ja linjausten kanssa ja Suomen tulee toteuttaa näitä omassa ulko- ja turvallisuuspoliittisessa päätöksenteossa ja toiminnassaan.

Humanitaarisen oikeuden lisäksi tulee puolustaa humanitaarisia periaatteita – inhimillisyyttä, puolueettomuutta, riippumattomuutta ja tasapuolisuutta. Nämä periaatteet ovat humanitaarisen toiminnan uskottavuuden ja avun pääsyn edellytys erityisesti tilanteissa, joissa toimintaympäristö on politisoitunut, väkivaltainen tai muutoin vaikeasti saavutettava. Suomen tulee ulko- ja turvallisuuspolitiikassaan johdonmukaisesti vahvistaa humanitaaristen periaatteiden kunnioittamista osana kansainvälistä yhteistyötä.

Pakotteet ja humanitaariset poikkeukset

Ajankohtaistarkastuksessa käsitellään pakotteita yleisenä keinona käyttää ei-sotilaallista valtaa (s. 15). Myös pakotteiden käyttöön liittyy humanitaarisia näkökulmia, jotka tulee tunnistaa. Sanktio- ja terrorisminvastaisissa sääntelykehikoissa asetetut käytännön esteet kaventavat usein humanitaarista toimintatilaa. Humanitaaristen poikkeusten edistäminen on käytännöllinen ja välttämätön keino varmistaa, että puolueeton humanitaarinen apu saavuttaa avun tarpeessa olevat ihmiset myös vaikeissa olosuhteissa. Tämä tukee myös sääntöperustaista kansainvälistä järjestelmää, sillä ennakoitava ja johdonmukainen sääntely ehkäisee sitä, että pakotteiden sivuvaikutukset heikentävät suojelun kannalta keskeisiä humanitaarisia periaatteita. Suomen tulee edistää ratkaisuja, joilla varmistetaan, ettei pakotesääntely estä tai viivästyä elintärkeän avun toimittamista. Pakotteiden tavoitteena tulee olla vaikuttaa päätöksentekijöihin, ei lisätä sellaisten ihmisten kärsimystä, jotka ovat jo valmiiksi avun tarpeessa.

Asevalvonta ja asepolitiikka

Ajankohtaistarkastuksessa ei sen rajatun sisällön vuoksi juurikaan käsitellä Suomen aseisiin, asevalvontaan ja uusiin sotilaallisiin teknologioihin liittyvää politiikkaa, ydinaseet pois lukien. Droonien, autonomisten järjestelmien, tekoälyn ja kyberoperaatioiden yleistyminen muuttaa sodankäynnin luonnetta tavoilla, joilla on suoria vaikutuksia siviileihin ja humanitaariseen toimintaan.

SUOMEN PUNAISEN RISTIN LAUSUNTO

20.5.2026

Suomen tulee edistää ennaltaehkäisevää kansainvälistä sääntelyä, riskien vähentämistä ja vastuullisuutta sekä tarkastella asejärjestelmiä ja asevientä myös niiden humanitaaristen seurausten näkökulmasta.

Ydinaseiden ja -pelotteen osalta tulee konkreettisesti ja poliittisesti panostaa myös diplomatiaan ja luottamusta edistäviin toimiin, joilla pyritään yhteistoimin lieventämään ydinpelotteen roolia valtioiden välisissä suhteissa kiristyneessä vaikeassa turvallisuustilanteessa, eikä keskittyä ainoastaan ydinpelotteen kehittämiseen ja uskottavuuden korostamiseen.

Paikallisuus ja kansalaisyhteiskunta

Ajankohtaiskatsauksessa todetaan, että ”Suomi vahvistaa omaa profiiliaan ja vaikutusmahdollisuuksiaan rauhan ja turvallisuuden sekä kestävä kehityksen edistämiseksi”. Tämä on tervetullut linjaus. Suomen tulee ulkopoliitikassaan myös huolehtia siitä, että kehityspoliitiikan, planetaarisen kolmoiskriisin (ml. ilmastorahituksen), globaaliterveyden edistämisen ja humanitaarisen avun toimintaedellytykset vahvistuvat entisestään. Ajankohtaiskatsauksessa todetaan myös, että ”[jäsenyys turvallisuusneuvostossa] vahvistaisi Suomen mahdollisuuksia edistää rauhaa, myötävaikuttaa konfliktien ennaltaehkäisyyn, sekä puolustaa YK:n peruskirjaan ja kansainväliseen oikeuteen pohjautuvaa maailmanjärjestystä Suomen kansallisten intressien mukaisesti” (s.22). Linjauksen toteuttaminen edellyttää paikalliskontekstien ymmärrystä sekä eri toimijatahojen intressien tuntemusta samoin kuin paikallisten yhteisöjen, järjestöjen ja vapaaehtoistoiminnan merkityksen tunnistamista sekä kansainvälisesti että kansallisesti. Suomen tulee huolehtia siitä, että kehityspoliitiikan kokonaisuudessa hauraimmat kontekstit ja paikalliset toimijat saavat riittävän painoarvon.

Kansalaisyhteiskunnan rooli liittyy läheisesti myös ajankohtaiselonteon johtopäätöksistä ensimmäiseen, jossa painotetaan laajaa ulko- ja turvallisuuspoliittista keinovalikoimaa sekä kriisinkestävyyden pitkäjänteistä kehittämistä eri yhteiskunnan osa-alueilla. Tämä on erittäin tervetullut lähtökohta, sillä se tukee lähestymistapaa, jossa valtiokeskeisen valtapoliitiikan sijaan pyritään kokonaisvaltaisesti edistämään rauhaa ja vakautta diplomatian, kriisinhallinnan, kehitysyhteistyön ja humanitaarisen toiminnan keinoin.

Valmiusjärjestönä, jonka perustehtäviin kuuluu viranomaisten tukeminen humanitaarisella alalla, Suomen Punainen Risti arvostaa sitä, että selonteossa tunnistetaan kriisinkestävyyden rakentuvan kokonaisuudesta, jossa myös kolmannen sektorin toimijoilla ja kansalaisyhteiskunnalla on keskeinen rooli. Erityisesti Suomessa tämä mahdollistaa osaltaan yksilöiden osallisuuden oman turvallisuutensa vahvistamisessa sekä vapaaehtoisen osallistumisen kokonaisturvallisuuden ja yhteiskunnan kriisinkestävyyden kehittämiseen ja ylläpitämiseen. Suomella on pitkät perinteet tällaisesta toiminnasta, mikä näkyy julkisen vallan ja järjestöjen sekä niiden kautta toimivien kansalaisten tiiviinä ja vaikuttavana yhteistyönä.

Lopuksi huomioimme, että ajankohtaiskatsauksessa todetaan (s. 5), että ”Toimintaympäristön muuttumisesta huolimatta Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittiset tavoitteet pysyvät muuttumattomina ja niiden toteuttamista ohjaa arvopohjainen realismi.” Nykyisessä toimintaympäristössä Suomen perusarvojen, kuten tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja kestävä kehitys, puolesta toimiminen on entistä tärkeämpää. Humanitaarisesta näkökulmasta on olennaista selkiyttää, miten varmistetaan, että realismiin nojaavat valinnat eivät johda kansainvälisen oikeuden, humanitaaristen periaatteiden tai kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien suojelun sivuuttamiseen.

Arvopohjaisen realismin uskottavuus mitataan käytännössä siinä, kuinka johdonmukaisesti Suomi puolustaa näitä periaatteita myös tilanteissa, joissa turvallisuusympäristö kiristyy ja poliittinen paine kasvaa. Juuri vaikeissa tilanteissa ratkaistaan, säilyvätkö kansainvälisen oikeuden velvoitteet, humanitaarinen pääsy ja siviilien suojelu päätöksenteon keskeisinä valintoja ohjaavina lähtökohtina

SUOMEN PUNAISEN RISTIN LAUSUNTO

20.5.2026

vai jäävätkö ne muiden intressien varjoon. Siksi on tärkeää, että Suomi tekee näkyväksi, miten arvopohjaisuus ohjaa myös käytännön ulko- ja turvallisuuspoliittisia valintoja, kumppanuuksia ja vaikuttamistyötä kansainvälisillä foorumeilla.

Eero Rämö
pääsihteeri
Suomen Punainen Risti